

razbijanja iluzija, samoporicanja i predanosti kao kod komunističkih intelektualaca u drugim zemljama, ali se, kaže Hobsbaum, ne može zbog toga govoriti o "verovanju lišenom društvene osnove". Uopšte je nedopustivo potcenjivati značaj specifičnih situacija i političkih i kulturnih tradicija zemalja iz kojih su se komunisti regrutovali ili drugih zajednica kao izvora regrutacije: npr. ugroženost Jevreja u srednjoj i Istočnoj Evropi kada je fašistička opasnost postala ozbiljna u čitavoj Evropi. Dakle, čar komunističke ideje može se objašnjavati samo kao skup mogućnosti, predodređenih realnim društvenim alternativama razvoja i okolnostima koji su ljudima i ženama nametale potrebu političkog opredeljivanja. Fire greši, opominje Hobsbaum, kada kaže da je ruska revolucija na ostrvu imala više uspeha na univerzitetima nego u fabrikama. Naprotiv, kvalifikovani britanski radnik je posle 1. svetskog rata bio pod snažnim uticajem levice.

Upkos solidnoj obaveštenosti i zavidnoj sintetičkoj sposobnosti Fireova poređenja nisu strukturnoteorijski razvijana, niti segmentirana, a još manje višeslojna ili pojmovno stroga. Više su esejistička i eruditska do impresivnosti, ali komotna, doduše rečita, ali metodski i teorijski skromna. Analogije prati stalno upozoravanje na dijalektičku vezu fašizma i komunizma. Podudarnost sa Nolteovim paradoksnom dijalektikom i prenapregnutim relativisanjem specifičnosti fašizma je prepoznatljiva što je dobrim delom rezultat prihvatanja neistoričnih segmenata teorija o totalitarizmu: buržoaziju pođednako mrze Hitler i Lenjin (Fire 1996, 16), Staljin je utro put Hitleru i olakšao mu pobeđu, raskulačivanje sela u Ukrajini i pomor stanovništva glađu Fire naziva genocidom Staljinovog nacionalboljševizma, itd. Govoreći o Staljinovom nacionalizmu, Fire, doduše, ne zapada u grešku H. Arent koja je ustrajavala na vezi panslavizma i boljševizma već Staljinov nacionalboljševizam tumači insistiranjem na socijalizmu u jednoj zemlji. Pri tome odvaja Lenjina od Staljina ističući "sektašku strast za raspravom Lenjina". Za vreme Lenjina u partiji se raspravlja, dok je totalitarna partija Staljinovo delo (Fire 1996, 175). Kada je u pitanju istorijski rasplet 1945. onda je pravi istorijski subjekt Hitler (Fire 1996, 428), Sovjetski Savez ratuje pod prinudom, a komunistički antifašizam je iznuđen. Ovo je možda ključna Fireova teza koju kasnije prihvata Stefan Kurtoa (Courtois) redaktor "Crne knjiga komunizma" (Courtois 1998) umanjujući značaj komunističkog antifašizma. U drugom obliku ona se sreće u ranijoj Fireovoj knjizi o Francuskoj revoluciji. Tvrdnja da je jakobinska vlast negovala tezu o zaveri aristokrata i da je na njoj počivala (Fire 1990, str. 66) istovetna je sa tezom o manipulativnom Staljinovom antifašizmu. Iluzije obe revolucije i legitimnost poslerevolucionarnih režima Fire objašnjava prilično komotno pre svega stalnim sugeriranjem stanja tobožnje ugroženosti. Fire tvrdi da je komunistima pridev "antifašistički" uvek služio za prikrivanje prirode vlastitog režima (Fire 1996, 455). To nije slučaj samo sa Staljinovom politikom nego i sa politikom ostalih evropskih komunističkih pokreta. Socijalizam se uvek pravdao iznuđenim, a ne spontanom antifašizmom. To je ključ njegovog održavanja i legitimacije. Tu je Hitler najodgovorniji (ne zbog rata i masovnog uništavanja) već zato što je komunizam preko antifašizma snabdeo aurom demokratije i pomogao mu da opstane. Rečju, socijalizam je totalitarizam koji se održavao ponajviše zahvaljujući iznuđenom antifašizmu. Staljinov kapitalni adut je antifašizam (Fire 1996, 343), a "avet aristokratske zavere u Francuskoj revoluciji" odgovara Staljinovom antifašizmu i boljševičkoj kritici buržoazije (Fire, 343). Staljinistički antifašizam protumačen je gotovo isključivo kao sredstvo za uklanjanje svih idejnih protivnika (Fire 1996, 345) i moćno legitimacijsko sredstvo 1945, jer pobeđniku se sve oprašta. Dakle antifašizam je pre svega manipulacija, a tek potom realni oružani otpor. Otpor fašizmu pomogao je Staljinu da upiše demokratiju na